

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نېاشد تن من مېباد بدین بوم و بر زنده یک تن مېباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

afgazad@gmail.com

Ideological

مسایل ایدئولوژیک

الحاج داکتر امین الدین «سعیدی- سعید افغانی»
۲۲ می ۲۰۱۴

جنازه غایبانه نباید سیاسی گردد!

منابع و مصادر احکام شرعی در مسایل عبادتی نقلی است نه متکی و تجسّسات و تحقیقات علمی و یا عقل انسانی. در مورد این که نماز جنازه چند تکبیر و یا بعد از هر تکبیر چه خوانده شود مسایل و مطالبی اند که اساس منابع و کتب شرعی اولی یعنی قرآن کریم و سنت رسول الله و در استنتاجات علمای فقه اسلامی و مجتهدین که متکی به آیات قرآنی و سنت نبوی باشد، باید ثابت و مطابق آن عمل گردد.

با تأسف باید گفت در این اواخر دیده شده است که تدویر نماز های جنازه غایبانه رنگ سیاسی به خود گرفته و زمامداران کشور برای دستیابی به مصالح شخصی خویش به اصدار اوامر دولتی در این عرصه پرداخته و با اصدار مکاتیب و فرامین دولتی جنازه های غایبانه ای را بر پا میدارند. بناءً غرض توضیح و تشریح این حکم اسلام و تاریخچه آن معلومات ذیل را با شما خوانندگان محترم شریک می سازم .

جنازه کلمه عربی است که به کسر جیم به معنی مُرده و بفتح جیم به معنی تخت که مُرده را بر وی برمی دارند یا عکس آن باشد یا بالکسر تخت با مرده و هر که او را مشایعت کند.

نماز جنازه بالای هر مسلمانی که از میت (مرده) خبر باشد، فرض کفایه است و اگر از جمله آنها چند نفری این نماز را اداء نمایند ذمه فرض از گردن دیگران خلاص و ساقط می شود و اگر هیچ کس به نماز جنازه حاضر نشد همه کسانی که آگاهی داشتند و به جنازه رسیدگی کرده می توانستند و نرفتند، گناهکار می باشد .

مفهوم کلی که در نماز جنازه وجود دارد همانا دعا بر میت می باشد و از همین سبب قرائت، رکوع، سجده و غیره به مثلی که در دیگر نماز ها است، در نماز جنازه وجود ندارد.

قرائت در نماز جنازه به نوعی است که واقعیت مجموعه ای از دعا ها و طلب عفو گذشت و در حق مرده و صبر جمیل برای باز ماندگان به نحوی که در سنت رسول الله صلی الله علیه وسلم و نصوص شرعی روشن شده است.

هدف نمازه جنازه:

طوری که در فوق یاد آور شدیم: بر پا گردیدن نماز جنازه خاص الخاص به خاطر دعا برای میت می باشد، در حدیثی از ابو هریره (رض) روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم می فرماید:

« إذا صلیتم علی المیت فاخلصوا له الدعاء » (ابو داود ، کتاب الجنائز ، باب الدعاء للمیت شماره : ۳۱۹۹) « زمانی

که بر میت نماز خواندید (یعنی دعا کردید) خالصانه برایش دعا کنید .»

طوری که یاد آور شدیم ، نماز جنازه رکوع ، سجده و تشهد ندارد و تنها، چهار تکبیر با تکبیر تحریم و چند ذکر و دعاست.

تجدید نماز جنازه:

در این اواخر رسم طوری شده که زمانی که جنازه را از یک منطقه و محل و یا هم ولایت به ولایت دیگر و یا هم از خارج کشور به داخل کشور منتقل می نمایند، در حالی که نماز جنازه متوفی در محل اولی بر میت خوانده شده، ولی مسلمانان یک بار دیگر به تجدید جنازه اقدام می نمایند.

در امداد الاحکام صفحه ۷۳۵ جلد اول خواندن دوباره و تجدید نمازه جنازه را امر بدعت و مکروه تحریمی محسوب نموده اند. ولی اگر وارث میت در جنازه اولی حضور نداشته باشد و یا هم بدون اجازه او نماز جنازه به جاء آمده باشد، در این صورت خواندن نماز دوباره جنازه و تجدید آن ممانعت ندارد.

اماجنازه غایبانه:

همانطوری که در فوق خدمت خوانندگان به عرض رسانیدیم ، برای ادای نماز جنازه حاضر بودن میت لازم است، ولی اگر احیاناً ، مُرده (میت) بدون نماز جنازه دفن شده باشد، در این صورت تا سپری شدن وقت محدودی بر روی قبرش نیز می توان نماز جنازه را اداء نمود. ولی باید گفت که به نزد علمای احناف خواندن نماز جنازه غائباً روا نمی باشد. و فی عمدة القاری:

قدمات من الصحابة خلق كثير و هم غائبون عنه، و سمع بهم، فلم يصل عليهم، إلا غائبا واحداً و رد أنه طويت له الارض حتى حضره. (عمدة القاری، کتاب الجنائز، باب الرجل ينعي إلى أهل الميت بنفسه: ۸ / ۲۲).
لم يكن من هديه صلى الله عليه وسلم الصلاة على كل ميت غائب، فقد مات خلق كثير من المسلمين وهم غيب، فلم يصل عليهم. (زادالمعاد في هدى خيرالعباد لابن القيم، فصل في هديه صلى الله عليه وسلم في الصلاة على الغائب.).
و في الدرالمختار: (و إن دفن) و أهل التراب (بغير صلاة أو بها بلاغسل أو ممن لا ولاية له (صلى على قبره) إستحساناً (ما لم يغلب على الظن تفسخه) من غير تقدير، هو الاصح. (الدرمع ردالمختار: ۲ / ۲۲۴).

نظريات علماء در مورد جنازه غایبانه:

علمای مذاهب اربعه در مورد جواز نماز جنازه بر غائب سه قول مختلف دارند:

قول اول:

امام شافعی و امام احمد بدین نظر اند که: نماز جنازه بر غائب در شرع جایز بوده ، و آنها بر خواندن نماز جنازه توسط پیامبر صلی الله علیه وسلم بر نجاشی استناد می نمایند.

چنان که مسلم در صحیح خود از ابوهریره رضی الله عنه روایت کرده که گفت: عن ابی هریره: «أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا». مسلم (۹۵۱).

یعنی: رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر مرگ نجاشی (پادشاه حبشه) را که در سرزمین حبشه فوت کرده بود، اعلام نمود و به مصلی رفت و مسلمانان صف بستند و ایشان چهار تکبیر گفت (نماز جنازه خواند).

قول دوم:

امام ابو حنیفه و امام مالک می گویند نماز جنازه بر غائب به صورت مطلق جایز نیست و آنها استدلال می آورند که نماز جنازهای کخ پیامبر صلی الله علیه وسلم بر نجاشی خواند ، تنها خاص او بوده است، ولی برای دیگران در هیچ صورت صحیح و درست نیست.

از جانب دیگر در (امداد الاحکام در صفحه ۷۳۵ جلد اول با تمام صراحت ووضاحت بیان گردیده است) که : « در فقه حنفی برای صحت نماز جنازه شرط آنست که مرده باید روبه رو موجود باشد بدون حضور جنازه میت نماز جنازه بر آن صحیح نیست » در فقه حنفی گفته شده است که بصورت مطلق برای خواندن نماز جنازه غائبانه گنجایشی موجود نمی باشد ، بناءً حنفی مذهبیان از اشتراک در نماز جنازه غائبانه جداً احتراز نمایند . (تفصل موضوع مراجعه شود به صفحه ۲۲۷ رساله احکام میت از شیخ الاسلام مولانامفتی رفیع عثمانی مترجم مولانا نصر الله فیضانی)

قول سوم:

قول سوم شامل علمائی چون شیخ الاسلام ابن تیمیه و شیخ ابن عثیمین و شیخ ناصر الدین البانی و غیره علماء می گردد. شیخ الاسلام ابن تیمیه می گوید:

اگر مسلمانی، در شهری فوت کرد و کسی بر او نماز جنازه نخواند، غائبانه بر او نماز جنازه خوانده شود، همانطور که رسول الله صلی الله علیه وسلم بر نجاشی که در میان کفار فوت کرد و کسی بر او نماز نخواند، غائبانه نماز خواند. اما اگر شخصی در جائی فوت کرده، و افرادی بر او نماز جنازه خواندند، بر چنین شخصی ، غائبانه نماز جنازه خوانده نشود. زیرا با نماز خواندن تعدادی از مسلمانان فرض از بقیه، ساقط می گردد. و از رسول خدا صلی الله علیه وسلم خواندن نماز جنازه و ترک آن هر دو به ثبوت رسیده است. لذا هر یک از آنها در جای خود قابل عمل می باشد.

شیخ ناصرالدین البانی در «کتاب الجنائز» می نویسد:

« و همین قول (سوم) را بعضی از محققین شوافع پذیرفته اند. چنانکه خطابی در «معالم السنن» می گوید:

نجاشی مرد مسلمانی بود که به رسول خدا صلی الله علیه وسلم ایمان آورده و نبوت او را پذیرفته بود، البته ایمانش را کتمان می کرد. و هر گاه، مسلمانی بمیرد، بر سایر مسلمانان واجب است که بر وی نماز جنازه بخوانند. اما او در میان کفار فوت کرد و در آنجا مسلمانی وجود نداشت تا حق او را اداء نماید و بر او نماز جنازه بخواند. لذا لازم بود که رسول الله صلی الله علیه وسلم بر او نماز بخواند. زیرا او پیامبر خدا و ولی نجاشی به شمار می رفت و از همه مردم به نجاشی نزدیک تر بود. به همین خاطر، رسول الله صلی الله علیه وسلم بر او نماز جنازه غائبانه خواند. و الله اعلم.

بنابراین، اگر مسلمانی در یکی از شهرها فوت کرد و بر او نماز جنازه خوانده شده بود نیازی نیست که مسلمانان در شهری دیگر، بر او نماز جنازه غائبانه بخوانند و اگر معلوم شود که به خاطر عذر یا هر مانعی، نماز جنازه بر او خوانده نشده است، سنت است که نماز غائبانه بر او خوانده شود و نماز ، به دلیل دوری مسافت و فاصله زیاد میان میت و نمازگزاران ترک داده نشود.

در ترتیب نماز جنازه آمده است:

در نماز جنازه غائبانه نمازگزاران رو به قبله می ایستند، نه در جهت شهری که میت در آنجا است.

برخی از علماء خواندن نماز جنازه غائبانه را مکروه می دانند و بر این باوراند که این عمل مخصوص رسول الله صلی الله علیه وسلم بوده است. دلیلشان هم این است که رسول الله صلی الله علیه وسلم در حق نجاشی در حکم حاضرین بوده، چون در بعضی اخبار آمده است که تمام کوههای بین مدینه و حبشه هموار گشت تا آنجا که پیامبر صلی الله علیه وسلم نجاشی را می دید .

البته این تأویل ، تأویل فاسدی است، تبعیت و پیروی از آن چه که رسول اکرم صلی الله علیه وسلم از اعمال شریعت انجام داده است بر ما لازم است و تخصیص یک عمل به رسول اکرم صلی الله علیه وسلم نیاز به دلیل دارد. رفتن رسول خدا صلی الله علیه وسلم به مصلی و صحابه پشت سر ایشان ، نشان دهنده بطلان این تأویل است. و الله اعلم

از جمله دلایلی که دال بر عدم مشروعیت نماز جنازه برای هر میت غائب می باشد این است که وقتی خلفای راشدین و سایر اصحاب و یاران بزرگ رسول الله صلی الله علیه وسلم فوت کردند، هیچ یک از مسلمانان بر آنان نماز جنازه غائب نخواندند. در حالی که اگر چنین می کردند، این مسئله به صورت تواتر نقل می شد و بر کسی پنهان نمی ماند. اکنون ، مطالبی را که بیان شد با عملکرد بسیاری از مسلمانان معاصر که برای هر میت غائب نماز جنازه می خوانند مقایسه باید کرد.

در عصر امروزی ما و به خصوص در کشور ما دیده می شود که با استفاده از نفوذ دولتی و سیاسی نماز جنازه را در سراسر کشور بر پا می دارند ، که از جمله بدعت ها بوده و ترک آن واجب می باشد. که هیچ عالمی و فقیهی که به سنت رسول خدا صلی الله علیه وسلم و شیوه سلف آگاهی داشته باشد در بدعت بودن آن تردیدی نخواهد داشت». (تفصیل موضوع «کتاب الجنائز» شیخ البانی .)

چگونگی جنازه غائبانه بر نجاشی:

در حدیثی از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که : « أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَعَى النَّجَاشِيَّ فِي الْيَوْمِ الَّذِي مَاتَ فِيهِ خَرَجَ إِلَى الْمُصَلَّى فَصَفَّ بِهِمْ وَكَبَّرَ أَرْبَعًا ». بخاری و مسلم.

یعنی: رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر مرگ نجاشی (پادشاه حبشه) را که در سرزمین حبشه فوت کرده بود، اعلام نمود و به مصلی رفت و مسلمانان صف بستند و آنحضرت چهار تکبیر گفت.

همچنین از ابوهریره و دیگران روایت است، که وقتی رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر مرگ نجاشی را اعلام کرد، فرمود: «استغفروا لأخيكم» برای برادران طلب آمرزش کنید.

علامه البانی در « کتاب الجنایز » می نویسد :

«از ابوهریره رضی الله عنه روایت است که رسول الله صلی الله علیه وسلم خبر مرگ نجاشی را در مدینه منوره برای مردم اعلام کرد و فرمود:

ای مردم! امروز یکی از برادران شما و در روایتی فرمود: بنده صالحی از بندگان خداوند، در سرزمینی دیگر فوت کرده است. برخیزید و بر او نماز بخوانید. پرسیدند: او کیست؟ فرمود: نجاشی. و فرمود: برای برادران طلب استغفار کنید.

آنگاه، رسول الله صلی الله علیه وسلم مردم را به مصلی و در روایتی : به بقیع برد و به امامت ایستاد و مردم پشت سر ایشان صف بستند، همانطور که برای نماز جنازه صف بسته می شود و همانگونه که نماز جنازه خوانده می شود، بر او نماز خواندند. به طوری که گویا جنازه، در پیشروی آنحضرت صلی الله علیه وسلم گذاشته شده است.

ما اقتداء کردیم و رسول خدا با گفتن چهار تکبیر بر او نماز جنازه خواند. (بخاری، مسلم ، ابو داود، نسائی ، ابن ماجه، بیهقی ، طیالسی و احمد).

این حدیث ، بیانگر این مطلب است که نجاشی مسلمان شده بود. چنان که ایشان از ابوموسی اشعری رضی الله عنه درباره خصوصیات پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم پرسید و بعد از آن گفت: من گواهی می دهم که او پیامبر خدا

می باشد و همان کسی است که عیسی بن مریم به آمدن او مژده داده است و اگر فرصت می یافتم به عنوان خدمتگزار کشفایش را بر می داشتم. (ابوداود و بیهقی با سند صحیح)».

و باز علامه البانی رحمه الله به نقل از کتاب زادالمعاد (۲۰۵/۱ و ۲۰۶) ابن قیم آورده است: «خطابی در «معالم السنن» می گوید:

نجاشی مرد مسلمانی بود که به رسول الله صلی الله علیه وسلم ایمان آورده و نبوت او را پذیرفته بود، البته ایمانش را کتمان می کرد. و هر گاه ، مسلمانی بمیرد، بر سایر مسلمانان واجب است که بر وی نماز جنازه بخوانند. اما او در میان کفار فوت کرد و در آنجا مسلمانی وجود نداشت تا حق او را اداء نماید و بر او نماز جنازه بخواند. لذا لازم بود که رسول الله صلی الله علیه وسلم بر او نماز بخواند. زیرا او پیامبر خدا و ولی نجاشی به شمار می رفت و از همه مردم به نجاشی نزدیک تر بود. به همین خاطر، رسول الله صلی الله علیه وسلم بر او نماز جنازه غائبانه خواند. از خواندن نماز جنازه غائبانه پیامبر صلی الله علیه وسلم بر پادشاه حبشه (نجاشی) می توان این حکم را استنباد نمود: اگر مسلمانی در یکی از شهرها فوت کرد و بر او نماز جنازه خوانده شده بود ضرورتی دیده نمی شود که مسلمانان در شهری دیگر، بر او نماز جنازه غائبانه بخوانند و اگر معلوم شود که به خاطر عذر یا هر مانعی، نماز جنازه بر او خوانده نشده است، سنت است که نماز غائبانه بر او خوانده شود و نماز ، به دلیل دوری مسافت و فاصله زیاد میان میت و نمازگزاران ترک داده نشود.

یادداشت ضروری:

پادشاه حبشه نجاشی اسلام آورد و نبوت پیامبر اکرم صلی الله علیه وسلم را تصدیق نمود. گرچه ایمانش را از قومش پنهان کرد؛ چون می دانست که قومش بر باطل پافشاری می کنند و بر گمراهی علاقه مندند و می دانست که آنها بر عقاید باطل هر چند با عقل و نقل مخالف باشد، تعصب می ورزند. او در سال نهم و یا سال هشتم هجرت و بعد از فتح مکه درگذشت. (اسدالغابه، ج ۱، صفحه ۹۹ الاصابه، ج ۱، ص ۱۰۹).

نماز جنازه بعد از دفن میت:

اگر کسی نتوانست در نماز جنازه اشتراک نماید ، در شرع اسلامی برایش اجازه است که بعد از دفن هم بر میت نماز جنازه رابخواند، و این مدت حدوداً تا يك ماه می تواند باشد، زیرا رسول الله صلی الله علیه وسلم این عمل را انجام داده اند.

امام بخاری و امام مسلم - رحمهما الله - آورده اند که: مردی درگذشت (و او را دفن کردند) رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمود: «فدلونی علی قبره، فأتی قبره فصلی علیه»، (... قبر او را به من نشان دهید، سپس به نزد قبر رفت و بر آن مرد نماز خواند) و بیشتر از يك ماه دیگر جایز نمی باشد بدین علت که در حدیث یا اثری نیامده است که رسول الله صلی الله علیه وسلم بعد از يك ماه از دفن میت بر وی نماز جنازه خوانده باشد. والسلام علی من التبعی الهدی پایان تتبع ونگارش :

الحاج داکتر امین الدین «سعیدی- سعید افغانی»

مدیر مرکز مطالعات ستراتیژیک افغان و مسؤول مرکز فرهنگی د حق لاره- جرمنی